

Received: 19.04.2020
Accepted: 23.06.2020
Published: 30.09.2020

Roczniki Administracji i Prawa
Annals of The Administration and Law
2020, XX, z. 3: s. 349-362
ISSN: 1644-9126
DOI: 10.5604/01.3001.0014.4290
<https://rocznikiadministracjiiprawa.publisherspanel.com>

Aleksandra Partyk*
Nr ORCID: 0000-0003-3196-6601

TERMIN DO WNIESIENIA SKARGI KASACYJNEJ PRZEZ
PEŁNOMOCNIKA Z WYBORU, JEŚLI PEŁNOMOCNIK
Z URZĘDU ODMÓWI JEJ SPORZĄDZENIA. GŁOSA
KRYTYCZNA DO POSTANOWIENIA SĄDU
NAJWYŻSZEGO Z DNIA 23 STYCZNIA 2020 R., IV CZ 115/19

TIME LIMIT FOR FILING AN APPEAL IN CASSATION
BY AN ATTORNEY BY CHOICE, IF THE ATTORNEY
APPOINTED EX OFFICIO REFUSED PREPARING IT.
CRITICAL COMMENTARY TO THE SUPREME COURT
JUDGEMENT OF 23 JANUARY 2020, REF. NO. IV CZ 115/19

Streszczenie: Głosowane postanowienie Sądu Najwyższego odnosi się do problematyki liczenia terminu do wniesienia skargi kasacyjnej, jeśli ustanowiony dla strony pełnomocnik z urzędu odmówił sporządzenia skargi kasacyjnej, a następnie skargę tę wniósł imieniem tej strony pełnomocnik z wyboru. Sąd Najwyższy opowiedział się za stanowiskiem, że w takim wypadku pełnomocnik z wyboru może skutecznie wnieść skargę kasacyjną w terminie otwartym dla pełnomocnika z urzędu. Komentowane orzeczenie nie zasługuje na aprobatę. Art. 124 § 3 k.p.c. należy wyklądać sposób ścisły, skoro pełnomocnik strony z wyboru mógł skorzystać z instytucji przywrócenia terminu do wniesienia skargi kasacyjnej.

Słowa kluczowe: postępowanie cywilne, skarga kasacyjna, termin na wniesienie środka za skarżenia, pełnomocnik z wyboru, pełnomocnik z urzędu

* dr; Krakowska Akademia im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego. Źródła finansowania publikacji: Wyższa Szkoła Humanitas; e-mail: aleksandrapartyk@gmail.com

Summary: The commented court decision of the Supreme Court refers to the issue of setting the time limit for filing an appeal in cassation if an attorney appointed for a party *ex officio* refused to file appeal in cassation, and then the complaint was filed by the party's attorney of choice. The Supreme Court supported the position that in such a case, an attorney of choice may effectively file an appeal in cassation within the period open to the attorney appointed for a party *ex officio*. The commented judgment does not deserve to be approved of. Art. 124 § 3 of the Code of Civil Procedure should be interpreted strictly, since the party's attorney by choice could have used the institution of reinstating a time limit regarding filing a cassation appeal.

Keywords: civil procedure, appeal in cassation, time limit for filing a mean of challenge, attorney of choice, attorney *ex officio*

Reguły wnoszenia skargi kasacyjnej na gruncie Kodeksu postępowania cywilnego są sformalizowane. W szczególności konieczne jest sporządzenie skargi odpowiadającej ogólnym wymogom formalnym stawianym wszystkim pismom procesowym i środkom zaskarżenia, przy jednoczesnym oparciu jej na ustawowych podstawach, enumeratywnie określonych w art. 398(3) k.p.c. Zarazem ustawodawca w art. 87(1) k.p.c. przyjął zasadę, że w postępowaniu przed Sądem Najwyższym, a więc w szczególności w postępowaniu kasacyjnym, obowiązuje przymus adwokacko-radcowski. Warunkiem rozpoznania skargi kasacyjnej jest też dochowanie terminu do jej wniesienia. W świetle art. 398(5) § 1 k.p.c. skargę kasacyjną wnosi się do sądu, który wydał zaskarżone orzeczenie, w terminie dwóch miesięcy od dnia doręczenia orzeczenia z uzasadnieniem stronie skarżącej. Z kolei na podstawie art. 398(5) § 2 k.p.c. termin do wniesienia skargi kasacyjnej przez Prokuratora Generalnego, Rzecznika Praw Obywatelskich i Rzecznika Praw Dziecka wynosi sześć miesięcy od dnia uprawomocnienia się orzeczenia, a jeżeli strona zażądała doręczenia orzeczenia z uzasadnieniem – od chwili doręczenia orzeczenia stronie. Termin wynikający z art. 398(5) § 1 k.p.c. ulega jednak modyfikacji, jeśli strona wniosła o ustanowienie dla niej pełnomocnika z urzędu w celu sporządzenia i wniesienia skargi kasacyjnej. Zgodnie z art. 124 § 3 k.p.c. w razie ustanowienia adwokata lub radcy prawnego na wniosek zgłoszony przed upływem terminu do wniesienia skargi kasacyjnej przez stronę, która prawidłowo zażądała doręczenia orzeczenia z uzasadnieniem, sąd doręcza ustanowionemu adwokatowi lub radcy prawnemu z urzędu orzeczenie z uzasadnieniem, a termin do wniesienia skargi kasacyjnej biegnie od dnia doręczenia pełnomocnikowi orzeczenia z uzasadnieniem. O ile *prima facie* wydawałoby się, że regulacja ta nie wywołuje wątpliwości interpretacyjnych, o tyle w szczególnych przypadkach może ona budzić kontrowersje. Na przedmiotowe zagadnienie zwrócił uwagę Sąd Najwyższy w postanowieniu z dnia 23.01.2020 r., IV CZ 115/19¹, któremu chcę poświęcić niniejszą głosę. W orzeczeniu tym Sąd Najwyższy analizował problematykę biegu terminu do

¹ LEX nr 2784715.

złożenia skargi kasacyjnej przez stronę, dla której ustanowiony pełnomocnik z urzędu odmówił jej sporządzenia, a która to strona następnie skorzystała z pomocy pełnomocnika z wyboru, który wniósł w jej imieniu skargę kasacyjną. W postanowieniu tym Sąd Najwyższy zaprezentował stanowisko, zgodnie z którym jeżeli skarga kasacyjna została złożona przez pełnomocnika z wyboru w terminie otwartym dla złożenia skargi kasacyjnej przez pełnomocnika z urzędu strony, to nie ma podstaw do jej odrzucenia. Należy więc postawić pytanie, czy stanowisko Sądu Najwyższego jest prawidłowe. Prawidłowe ustalenie początku biegu terminu do wniesienia skargi kasacyjnej ma fundamentalne znaczenie dla kwestii dopuszczalności jej rozpoznania². Stwierdzenie, że złożenie środka zaskarżenia nastąpiło po upływie ustawowego terminu wyklucza bowiem merytoryczne rozpoznanie skargi, a sąd powinien wydać postanowienie o jego odrzuceniu (por. art. 398(6) § 2 i 3 k.p.c.).

STAN FAKTYCZNY SPRAWY

Głosowane orzeczenie zapadło w następującym stanie faktycznym. Sąd apelacyjny wydał wyrok w dniu 29.08.2018 r. Strona pozwana złożyła wniosek o sporządzenie uzasadnienia wyroku sądu odwoławczego i doręczenie jej odpisu wyroku z uzasadnieniem. Odpis orzeczenia wraz z uzasadnieniem został stronie doręczony w dniu 23.10.2018 r. Następnie strona pozwana złożyła wniosek o ustanowienie dla niej pełnomocnika z urzędu w celu wniesienia skargi kasacyjnej i zwolnienie jej od ponoszenia kosztów sądowych. Przedmiotowy wniosek został uwzględniony, a sąd apelacyjny zwolnił stronę pozwaną od obowiązku uiszczenia opłaty od skargi kasacyjnej oraz ustanowił dla pozwanej pełnomocnika z urzędu do sporządzenia skargi kasacyjnej i reprezentowania przed Sądem Najwyższym. Wyznaczony dla strony pełnomocnik otrzymał odpis wyroku sądu apelacyjnego z uzasadnieniem w dniu 4.03.2019 r. Tego samego dnia pełnomocnik z urzędu przedstawił opinię, w której stwierdził brak podstaw do wniesienia skargi kasacyjnej. Następnie strona pozwana ustanowiła pełnomocnika z wyboru. Ustanowiony pełnomocnik z wyboru złożył w dniu 15.04.2019 r. skargę kasacyjną. Wniesiony środek zaskarżenia został odrzucony przez sąd apelacyjny. Sąd ten przyjął, że skarga kasacyjna została złożona po upływie ustawowego terminu, gdyż termin do zaskarżenia orzeczenia biegł dla strony pozwanej od dnia 23.10.2018 r. W ocenie sądu apelacyjnego termin do złożenia skargi kasacyjnej nie rozpoczął się dopiero z chwilą doręczenia odpisu orzeczenia wraz z uzasadnieniem pełnomocnikowi z urzędu, skoro skargę kasacyjną wniósł ustanowiony przez pozwaną pełnomocnik z wyboru. Sąd odwoławczy stanął na stanowisku, że pełnomocnik z wyboru działający na rzecz pozwanej nie może korzystać z „przedłużonego” terminu do wniesienia skargi kasacyjnej wynikającego z art. 124 §

² Por. A. Zwierzyński, *Dopuszczalność wniesienia skargi kasacyjnej przed doręczeniem skarżonego orzeczenia z uzasadnieniem. Glosa do postanowienia SN z dnia 28 stycznia 2016 r., II CSK 431/15*, „Przegląd Sądowy” 2019, nr 10, s. 105.

3 k.p.c. Orzeczenie o odrzuceniu skargi kasacyjnej zostało następnie zaskarżone przez stronę pozwaną. W jej ocenie doszło do naruszenia art. 124 § 3 k.p.c. i art. 118 § 5 k.p.c. Sąd Najwyższy uwzględnił zażalenie i uchylił zaskarżone postanowienie. Sąd Najwyższy zwrócił uwagę, że stanowisko przedstawione przez sąd apelacyjny uwzględniało literalne brzmienie przepisów procesowych, ale pomijało konieczność ochrony interesów procesowych strony. Zaznaczył również, że przyjęta przez sąd apelacyjny wykładnia art. 124 k.p.c. i art. 398 k.p.c. oznaczałaby, że strona, której pełnomocnik z urzędu odmówił sporządzenia skargi kasacyjnej, mogłaby złożyć wniosek o przywrócenie terminu do wniesienia skargi kasacyjnej, ale taki sposób procedowania w sprawie wiązałby się z wydłużeniem postępowania. Jednocześnie Sąd Najwyższy zaznaczył, że nie można tworzyć barier w dostępie do sądu, na co zwrócono w szczególności w postanowieniu Sądu Najwyższego z dnia 14.01.2015 r., I CZ 98/14 (LEX nr 1640237) oraz w decyzji Europejskiego Trybunału Praw Człowieka z dnia 26.06.2018 r., 11414/15 (LEX nr 2583875).

SPORZĄDZENIE SKARGI PRZEZ PROFESJONALNEGO PEŁNOMOCNIKA

Ocena glosowanego orzeczenia wymaga wyjścia od przypomnienia o obowiązku w postępowaniach przed Sądem Najwyższym przymusu adwokacko-radcowskiego. Ustawodawca ustanowił w art. 87(1) § 1 k.p.c. regułę, zgodnie z którą w postępowaniu przed Sądem Najwyższym obowiązuje zastępstwo stron przez adwokatów lub radców prawnych, a w sprawach własności przemysłowej także przez rzeczników patentowych. Zastępstwo to dotyczy także czynności procesowych związanych z postępowaniem przed Sądem Najwyższym, podejmowanych przed sądem niższej instancji. Co do zasady strona postępowania nie może samodzielnie wnieść skutecznej skargi kasacyjnej, z uwagi na brak tzw. zdolności postulacyjnej³. Przywołany art. 87(1) 1 k.p.c. doznaje jednak wyjątków. Regulacja ta, w świetle art. 87(1) § 2 i 3 k.p.c., nie znajduje zastosowania w postępowaniu o zwolnienie od kosztów sądowych oraz o ustanowienie adwokata lub radcy prawnego oraz gdy stroną, jej organem, jej przedstawicielem ustawowym lub pełnomocnikiem jest sędzia, prokurator, notariusz albo profesor lub doktor habilitowany nauk prawnych, a także gdy stroną, jej organem lub jej przedstawicielem ustawowym jest adwokat, radca prawny lub radca Prokuraturii Generalnej Rzeczypospolitej Polskiej, a nadto gdy zastępstwo procesowe Skarbu Państwa albo państwowej osoby prawnej jest wykonywane przez Prokuratorię Generalną Rzeczypospolitej Polskiej. W pozostałych przypadkach przymus adwokacko-radcowski przed Sądem Najwyższym jest bez-

³ M. Sychowicz, *Przymus adwokacko-radcowski w postępowaniu cywilnym*, „Palestra” 1996, nr 7-8, s. 27; J. Bodio, *Przymus adwokacko-radcowski – uwagi o stanie obecnym i perspektywach zmian*, „Radca Prawny. Zeszyty Naukowe” 2015, nr 1, s. 73.

względny⁴. Jeśli więc skarga kasacyjna zostaje złożona samodzielnie przez stronę, która nie spełnia wymogów określonych w art. 87(1) § 2 k.p.c., to wówczas skarga ta podlega odrzuceniu⁵. Mankament skargi kasacyjnej w postaci sporządzenia jej z naruszeniem zachowania przymusu adwokacko-radcowskiego ma charakter nieusuwalny, a przepisy nie przewidują możliwości wezwania strony do uzupełnienia braku formalnego tak sporządzonej skargi kasacyjnej⁶.

Jak wskazał Sąd Najwyższy w postanowieniu z dnia 17.01.2018 r. w sprawie IV CZ 99/17⁷), *ratio legis* ustanowionego przymusu adwokacko-radcowskiego ma zapewnić złożenie środka odwoławczego, który odpowiada ustawowym wymaganiom i jest wynikiem dochowania staranności, jakiej można wymagać od profesjonalisty. Jednocześnie zwraca się uwagę, że ograniczenie zdolności postulacyjnej stron służy zapewnieniu skutecznej ochrony prawa do sądu, gdyż zapewnia ich aktywność w prowadzonym postępowaniu⁸. W literaturze zauważa się przy tym, że prawodawca może limitować prawo do samodzielnego wnoszenia określonych pism procesowych do sądów, szczególnie wyższej instancji⁹.

Dokonywana przez profesjonalistę ocena celowości wniesienia skargi kasacyjnej, a następnie jej sporządzenie to zazwyczaj czynności pracochłonne, wymagające dogłębnego przemyślenia problematyki danego przypadku, analizy akt sprawy, przepisów prawa oraz poglądów orzeczniczych i doktryny prawa. Zarazem ustawodawca wprowadził sankcję za niewłaściwie przygotowanie tego pisma. Jak wynika z art. 398(6) § 4 k.p.c., o odrzuceniu skargi kasacyjnej niespełniającej wymagań określonych w art. 398⁴ § 1 sąd drugiej instancji albo Sąd Najwyższy zawiadamia właściwy organ samorządu zawodowego, do którego należy pełnomocnik. Powinność ta ma charakter obligatoryjny, co oznacza, że sąd jest bezwzględnie obowiązany zawiadomić właściwy organ samorządu zawodowego, gdyby wniesiona skarga kasacyjna nie odpowiadała wymaganiom przewidzianym w art. 398⁴ § 1 k.p.c. Do wymagań tych ustawodawca zaliczył oznaczenie orzeczenia, od którego jest wniesiona, ze wskazaniem, czy jest ono zaskarżone w całości czy w części, przytoczenie podstaw kasacyjnych i ich uzasadnienie oraz wnioski o uchylenie lub uchylenie i zmianę orzeczenia z oznaczeniem zakresu żądanego uchylenia i zmiany.

⁴ Por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 14.12.2017 r., I UZ 53/17, LEX nr 2439137.

⁵ Por. K. Łukasik, *Konstytucyjne prawo do sądu „każdego” a przymus adwokacko-radcowski w sprawie skargi kasacyjnej w postępowaniu przed Sądem Najwyższym*, *Annales UMCS*, 2013, nr 2, s. 166. W literaturze wskazuje się niekiedy, że niedopełnienie reguł przymusu adwokacko-radcowskiego powinno skutkować zwrotem skargi. Tak: M. Szymanowski, *Skarga kasacyjna wniesiona z naruszeniem przepisów o przymusie adwokacko-radcowskim – odrzucenie czy zwrot?*, „*Radca Prawny. Zeszyty Naukowe*” 2015, nr 1, s. 97-102.

⁶ Zob. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 15.12.2016 r., I UZ 49/16, LEX nr 2186568. Zob. też: O.M. Piaskowska, *Odrzucenie skargi na przewlekłość postępowania cywilnego a limine*, „*Europejski Przegląd Sądowy*” 2018, nr 9, s. 22.

⁷ LEX nr 2449295.

⁸ Tak postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 26.01.2017 r., III UZ 16/16, LEX nr 2203504.

⁹ M. Szymanowski, *Skarga kasacyjna...*, s. 91.

Funkcjonowanie przymusu adwokacko-radcowskiego powoduje, że strona, która nie spełnia wymogów przewidzianych w art. 87(1) § 2 k.p.c., a wyraża wolę wniesienia skargi kasacyjnej, powinna zwrócić się o wniesienie skargi w jej imieniu do profesjonalnego pełnomocnika, ewentualnie do jednego z trzech podmiotów uprawnionych do złożenia nadzwyczajnej skargi kasacyjnej – Prokuratora Generalnego, Rzecznika Praw Obywatelskich, Rzecznika Praw Dziecka). Z perspektywy niniejszego opracowania istotna jest skarga kasacyjna wnoszona przez pełnomocnika strony, w związku z czym problematykę nadzwyczajnej skargi kasacyjnej należy pominąć. Skarga kasacyjna wniesiona może być przez pełnomocnika z wyboru strony lub przez ustanowionego dla niej pełnomocnika z urzędu. Jeśli strona przed sądem powszechnym zastępowana była przez profesjonalnego pełnomocnika z wyboru, to do niego może zwrócić się również o przygotowanie w jej imieniu skargi kasacyjnej¹⁰. W tym wypadku termin do wniesienia skargi zaczyna biec od momentu doręczenia odpisu prawomocnego orzeczenia sądu drugiej instancji z uzasadnieniem. Z kolei strona, która w toku postępowania sądowego korzystała z pomocy prawnej świadczonej z urzędu, musi ponownie złożyć wniosek o ustanowienie dla niej pełnomocnika z urzędu, w celu sporządzenia i wniesienia skargi kasacyjnej. Umocowanie do zastępowania strony w toku postępowania pierwszo- i drugoinstancyjnego nie rozciąga się bowiem na okres po uprawomocnieniu się orzeczenia. Z kolei strona, która samodzielnie występowała na etapie postępowania przed sądami powszechnymi, powinna ustanowić pełnomocnika z wyboru lub złożyć wniosek o ustanowienie dla niej pełnomocnika z urzędu w celu wywiedzenia skargi kasacyjnej.

To, czy wniosek strony o ustanowienie pełnomocnika z urzędu uznany zostanie przez sąd za usprawiedliwiony, rzutuje na bieg terminu do wniesienia skargi kasacyjnej. Jeśli sąd uzna wniosek za zasadny, to w myśl przywołanego wcześniej art. 124 § 3 k.p.c. doręcza się ustanowionemu adwokatowi lub radcy prawnemu orzeczenie z uzasadnieniem z urzędu, a termin do wniesienia skargi kasacyjnej biegnie od dnia doręczenia pełnomocnikowi orzeczenia z uzasadnieniem. Problem zasad liczenia terminu nie powstaje, jeśli ustanowiony pełnomocnik z urzędu w ustawowym terminie wniesie skargę kasacyjną, a więc podejmie czynność procesową zgodną z wolą strony. Problematyczny jest natomiast przypadek, w którym pełnomocnik z urzędu odmawia sporządzenia skargi kasacyjnej, jak miało to miejsce w omawianym przypadku. Wymaga zaakcentowania, że pełnomocnik procesowy nie jest bezwzględnie obowiązany do sporządzenia skargi kasacyjnej. W razie przyjęcia przez niego, że wniesienie tego środka zaskarżenia nie jest celowe w sprawie, ustanowiony pełnomocnik z urzędu powinien sporządzić opinię, z której wynika brak podstaw do sporządzenia skargi kasacyjnej. Jak wynika

¹⁰ Warto jednak mieć na względzie, że w tym wypadku konieczne jest udzielenie pełnomocnictwa do występowania przed Sądem Najwyższym w ramach postępowania kasacyjnego. Za utrwalony uznać należy pogląd Sądu Najwyższego przedstawiony w postanowieniu z dnia 27.10.2017 r. IV CZ 64/17 (LEX nr 2408328), w świetle którego pełnomocnictwo procesowe udzielone do prowadzenia sprawy „we wszystkich instancjach” nie obejmuje umocowania do wniesienia skargi kasacyjnej i występowania przed Sądem Najwyższym.

wprost z art. 118 § 5 k.p.c., jeżeli adwokat lub radca prawny ustanowiony w związku z postępowaniem kasacyjnym lub postępowaniem ze skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia nie stwierdza podstaw do wniesienia skargi, jest obowiązany niezwłocznie zawiadomić na piśmie o tym stronę oraz sąd, nie później niż w terminie dwóch tygodni od dnia zawiadomienia go o wyznaczeniu. Do zawiadomienia adwokat lub radca prawny dołącza sporządzoną przez siebie opinię o braku podstaw do wniesienia skargi. Opinia nie jest załączana do akt sprawy i nie jest doręczana stronie przeciwnej.

W literaturze akcentuje się, że odmowa złożenia skargi kasacyjnej przez profesjonalnego pełnomocnika stanowi świadczenie pomocy prawnej¹¹. Obowiązkiem pełnomocnika z urzędu jest bowiem weryfikacja tego, czy ewentualne wniesienie skargi, przy sporządzeniu jej zgodnie z najwyższymi standardami, nie spowoduje uznania jej za bezzasadną¹². Zatem odmawiający sporządzenia skargi kasacyjnej pełnomocnik z urzędu również wywiązuje się z nałożonego na niego obowiązku reprezentacji strony, mimo że nie czyni zadość oczekiwaniom tej strony co do wniesienia skargi¹³. W takim wypadku strona nie może jednak samodzielnie wnieść skargi kasacyjnej, z uwagi na wyżej wskazany przymus adwokacko-radcowski. Co do zasady w takim przypadku nie ma również podstaw do złożenia skutecznego wniosku o ustanowienie innego pełnomocnika z urzędu. Przyjmuje się bowiem, że dopiero w razie uznania przez sąd, że opinia o braku podstaw do wniesienia skargi kasacyjnej jest nierzetelna, sąd może uwzględnić wniosek strony o sporządzenie dla niej pełnomocnika z urzędu w osobie innej osoby¹⁴. Takie rozwiązanie ma jednak charakter wyjątkowy i nie miało miejsca w okolicznościach omawianej sprawy.

Strona, której pełnomocnik z urzędu stwierdził brak podstaw do wniesienia skargi kasacyjnej, może natomiast ustanowić pełnomocnika z wyboru, który w jej imieniu sporządzi i wnieśli skargę kasacyjną – jak miało to miejsce w rozpatrywanym przypadku. Wówczas rodzi się jednak pytanie o to, w jaki sposób należy obliczać termin do złożenia skargi kasacyjnej przez pełnomocnika z wyboru, jeśli wcześniej dla strony ustanowiono pełnomocnika z urzędu, który jednak odmówił sporządzenia skargi kasacyjnej. Kodeks postępowania cywilnego nie reguluje wprost tej kwestii. W glosowanym orzeczeniu zaprezentowane zostały dwa przeciwstawne stanowiska w tym przedmiocie. Sąd apelacyjny, odrzucając skargę kasacyjną pełnomocnika z wyboru strony, uznał, że art. 124 § 3 k.p.c. należy wyklądać literalnie i przyjął, że wniesienie skargi kasacyjnej w terminie otwartym dla pełnomocni-

¹¹ M. Kuchnio [w:] O.M. Piaskowska (red.), *Kodeks postępowania cywilnego. Postępowanie procesowe. Komentarz*, Warszawa 2020, s. 401. Zob. też: postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 17.09.2014 r., I CZ 64/14, LEX nr 1532730; wyrok Sądu Apelacyjnego w Łodzi z dnia 25.08.2017 r., I ACa 1236/15, LEX nr 2418148.

¹² Tak wyrok Sądu Apelacyjnego w Krakowie z dnia 19.06.2018 r., I ACa 1530/17, LEX nr 2596570.

¹³ Zob. też: wyrok Sądu Apelacyjnego w Łodzi z dnia 29.09.2016 r., I ACa 350/16, LEX nr 2162986.

¹⁴ Por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 24.05.2012 r., V CZ 11/12, LEX nr 1243102.

ka z urzędu przez pełnomocnika z wyboru jest niedopuszczalne. Z kolei odmienny pogląd przedstawił Sąd Najwyższy, w którego ocenie w takim przypadku pełnomocnik z wyboru może sporządzić i wnieść skargę kasacyjną w terminie otwartym dla wcześniej ustanowionego pełnomocnika z urzędu.

OCENA STANOWISKA SĄDU NAJWYŻSZEGO

Jak wskazano wcześniej, ustawodawca nie wprowadził odrębnej regulacji procesowej, która odnosiłaby się do sytuacji, w której pełnomocnik z urzędu odmawia sporządzenia skargi kasacyjnej, zaś środek zaskarżenia wnoszony jest przez później ustanowionego pełnomocnika z wyboru. Sąd apelacyjny uznał, że w takim wypadku pełnomocnik z wyboru strony nie mógł korzystać z terminu otwartego dla pełnomocnika z urzędu i jego skarga kasacyjna podlegała odrzuceniu. Takie rozumowanie odwoływało się do literalnego brzmienia przepisów o terminach do wniesienia skargi kasacyjnej. Z kolei Sąd Najwyższy, powołując się na potrzebę zapewnienia stronie ochrony interesów procesowych, uznał, że pełnomocnik z wyboru strony mógł podjąć czynność procesową w terminie otwartym dla wcześniej ustanowionego pełnomocnika z urzędu, bez podejmowana starań o przywrócenie terminu do podjęcia tej czynności procesowej.

Przyjęta przez Sąd Najwyższy wykładnia art. 124 § 3 k.p.c. nie wydaje się jednak zasadna, a w moim przekonaniu właściwsze było stanowisko sądu apelacyjnego, który odrzucił skargę kasacyjną, jako wniesioną z naruszeniem terminu. W pierwszej kolejności należy zauważyć, że skarga kasacyjna jest nadzwyczajnym środkiem zaskarżenia, służącym realizacji interesu publicznego w sprawowaniu wymiaru sprawiedliwości¹⁵. Nie można więc traktować skargi kasacyjnej jako „normalnego” środka zaskarżenia prawomocnego wyroku, który nie satysfakcjonuje strony¹⁶. Trafnie zauważa się, że Konstytucja RP w art. 177 ust. 1 gwarantuje jedynie dwuinstancyjne postępowanie sądowe, zaś ewentualna możliwość dalszego postępowania, w tym postępowania przed Sądem Najwyższym, stanowi dodatkowe uprawnienie dla stron¹⁷. Z tego względu regulacje odnoszące się do postępowania kasacyjnego winny być wykładane ściśle. Tak właśnie należy traktować przepis art. 124 § 3 k.p.c., który przewiduje „przedłużony” termin do wniesienia skargi kasacyjnej, jeśli dla strony ustanowiono pełnomocnika z urzędu. Jest to regulacja wyjątkowa, stanowiąca odstępstwo od art. 398(5) § 1 k.p.c. Powyższe przemawia za uznaniem, że niedopuszczalne jest rozszerzające interpretowanie art. 124 § 3 k.p.c., jak w istocie uczynił to Sąd Najwyższy w głosowanym postanowieniu.

Należy zwrócić uwagę, że w rozpatrywanej sprawie sąd ustanowił dla strony peł-

¹⁵ Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 28.05.2015 r., III PK 14/15, LEX nr 1746425.

¹⁶ Zob. H. Pietrzkowski, *Metodyka pracy sędziego w sprawach cywilnych*, Warszawa 2009, s. 488.

¹⁷ Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 14.04.2015 r., II UK 310/14, LEX nr 1678078.

nomocnika z urzędu w celu sporządzenia skargi kasacyjnej. Dwumiesięczny termin na sporządzenie i wniesienie skargi kasacyjnej z art. 124 § 3 k.p.c. przysługiwał stronie tylko z uwagi na ustanowienie dla niej pełnomocnika z urzędu. Gdyby strona chciała po doręczeniu jej odpisu wyroku sądu apelacyjnego wraz z uzasadnieniem wnieść skargę kasacyjną sporządzoną przez pełnomocnika z wyboru, to termin do podjęcia czynności wynikałby wprost z art. 398(5) § 1 k.p.c. i odwoływanie się do terminu z art. 124 § 3 k.p.c. byłoby tu niedopuszczalne.

Należy mieć na względzie, że strona, dla której sąd ustanowił pełnomocnika z urzędu w celu wywiedzenia skargi kasacyjnej, ma podstawy, by zakładać, że taka skarga zostanie sporządzona i wniesiona przez pełnomocnika w terminie. Sąd Najwyższy przyjął, że jeżeli w takim przypadku pełnomocnik z urzędu przyjmuje brak podstaw do wniesienia skargi kasacyjnej i sporządza odpowiednią opinię, o jakiej mowa w art. 118 § 5 k.p.c., to mimo wszystko strona powinna mieć jeszcze realną możliwość wniesienia skargi kasacyjnej. Chociaż założenie to samo w sobie nie jest pozbawione pewnej zasadności, o czym poniżej, niemniej drogą do realizacji tego postulatu nie powinno być, jak sądzę, dokonywanie ekstensywnej wykładni przepisu o charakterze wyjątkowym, jakim jest art. 124 § 3 k.p.c.

Podkreślenia wymaga, że istotą art. 124 § 3 k.p.c. jest przedłużenie terminu do wniesienia skargi kasacyjnej ze względu na ustanowienie pełnomocnika z urzędu. Innymi słowy, wyjątkowa możliwość wniesienia skargi kasacyjnej w terminie dwumiesięcznym od doręczenia pełnomocnikowi z urzędu odpisu orzeczenia sądu drugiej instancji z uzasadnieniem, została wprowadzona do systemu prawa procesowego w celu zapewnienia ustanowionemu pełnomocnikowi z urzędu zapoznania się ze sprawą, sporządzenia skargi kasacyjnej i jej wniesienia. Ustanowiony z urzędu, już po prawomocnym zakończeniu postępowania drugoinstancyjnego, pełnomocnik może bowiem być (i niejednokrotnie jest) osobą, która nie miała wcześniej żadnej styczności ze stroną skarżącą ani ze sprawą, w której został powołany, a zatem konieczne jest zagwarantowanie mu odpowiedniego terminu na wniesienie skargi kasacyjnej. A zatem *ratio* art. 124 § 3 k.p.c. stanowi konieczność zapewnienia pełnomocnikowi z urzędu realnych możliwości wniesienia skargi kasacyjnej w takim samym terminie, jaki przysługuje pełnomocnikowi z wyboru. Przepis ten w istocie obowiązuje „ze względu” na pełnomocnika z urzędu, nie zaś w celu dodatkowego przedłużania stronie jako takiej terminu do wniesienia skargi kasacyjnej.

Przyjmując wskazany punkt widzenia, należy zatem uznać, że z chwilą doręczenia pełnomocnikowi z urzędu odpisu wyroku sądu drugiej instancji z uzasadnieniem rozpoczyna bieg dwumiesięczny termin, w którym tenże pełnomocnik z urzędu (ewentualnie jego substytut), a nie jakikolwiek pełnomocnik strony, może wnieść skargę kasacyjną w sprawie. W tym terminie pełnomocnik z urzędu może zatem, postępując zgodnie z wymogami należytej staranności, albo wnieść skargę kasacyjną, albo sporządzić opinię o braku podstaw do wniesienia skargi kasacyjnej. *Tertium non*

datur. Przy czym sporządzenie przez pełnomocnika z urzędu opinii o braku podstaw do wniesienia skargi kasacyjnej i przesłanie jej sądowi oznacza, że pełnomocnik z urzędu skargi kasacyjnej nie wniesie. Przyjmowanie zatem, że mimo przyjęcia przez pełnomocnika z urzędu braku podstaw do wniesienia skargi kasacyjnej, termin z art. 124 § 3 k.p.c. nadal biegnie dla samej strony, stanowi przejaw stosowania tej regulacji o charakterze wyjątkowym w sposób rozszerzający i niezgodny z jej przeznaczeniem. W istocie bowiem dochodzi do oderwania terminu z art. 124 § 3 k.p.c. od osoby pełnomocnika z urzędu, ze względu na którego termin ten w ogóle się otworzył.

Argumentacja Sądu Najwyższego, zgodnie z którą należałoby odejść od literalnego brzmienia art. 124 § 3 k.p.c., by chronić prawa strony, jest nieprzekonująca. Wskazać należy, że w realiach sprawy w istocie nie doszło do naruszenia praw strony pozwanej przez sąd apelacyjny. Strona pozwana otrzymała odpis wyroku z uzasadnieniem. Chcąc dokonać zaskarżenia kasacyjnego, mogła ona ustanowić pełnomocnika z wyboru lub złożyć wniosek o ustanowienie pełnomocnika z urzędu. Skorzystała z tej drugiej możliwości. Nie ma podstaw do przyjęcia, że pełnomocnik z urzędu, odmawiając sporządzenia skargi, postąpił wadliwie lub niestaranie. Opinia pełnomocnika o braku podstaw do wniesienia skargi kasacyjnej podlega zresztą weryfikacji przez sąd, który jest władny zawiadomić organy samorządu zawodowego, jeśli opinia nie czyniła zadość wymaganiom należytej staranności (art. 118 § 6 k.p.c.)¹⁸. A zatem została wyczerpana standardowa procedura przewidziana w przepisach procesowych. To, że strona pozwana podjęła decyzję o następczym ustanowieniu pełnomocnika z wyboru i wniesieniu – mimo uprzedniej negatywnej opinii pełnomocnika z urzędu – skargi kasacyjnej, nie powinno stanowić argumentu za automatycznym przedłużeniem jej terminu do dokonania powyższej czynności w oparciu o *de facto* fikcyjne założenie, że termin do wniesienia skargi kasacyjnej jej otwarty, skoro pełnomocnik z urzędu mógłby tę skargę wnieść, gdyby uznał taką potrzebę. Wadliwość w rozumowaniu Sądu Najwyższego odwołującym się do rzekomej potrzeby ochrony praw procesowych strony wynika z pominięcia faktu, że przecież pełnomocnik z urzędu stwierdził brak podstaw do wniesienia skargi kasacyjnej i sporządził stosowną opinię. Tym samym pełnomocnik z urzędu zakończył reprezentowanie strony związane z postępowaniem kasacyjnym. W konsekwencji zaś stosowanie art. 124 § 3 k.p.c. w sprawie utraciło jakiegokolwiek uzasadnienie.

Jeżeli zaś Sąd Najwyższy doszedł do przekonania, że odmowa sporządzenia przez pełnomocnika z urzędu skargi kasacyjnej nie powinna zamykać stronie możliwości wniesienia skargi kasacyjnej, to rozwiązania powinien poszukiwać w istniejących w procedurze cywilnej instytucjach, nie zaś w sposób nieuzasadniony podejmować wykładnię rozszerzającą przepisu wyjątkowego, jakim jest art. 124 § 3 k.p.c.

¹⁸ Sąd Apelacyjny w Białymstoku w wyroku z dnia 26.09.2014 r. w sprawie I ACa 351/14 (LEX nr 1526931) zaakcentował, że owa doniosłość opinii – ze względu na doniosłe konsekwencje odmowy sporządzenia skargi – podlega ocenie sądu.

Podkreślenia wymaga, że przepisy procesowe zawierają regulacje, które dają możliwość rozwiązania wspomnianego problemu. Remedium stanowi tu bowiem złożenie wniosku o przywrócenie terminu do złożenia skargi kasacyjnej. Instytucja przywrócenia terminu służy bowiem tym stronom procesu, które bez swojej winy nie mogły podjąć określonej czynności procesowej w terminie (art. 168 k.p.c.). Wydaje się, że stan, w którym pełnomocnik z urzędu sporządza opinię o braku podstaw do wniesienia skargi kasacyjnej, może być uznany za taką okoliczność – skoro strona nie miała wpływu na decyzję pełnomocnika z urzędu¹⁹. W tego rodzaju wniosku o przywrócenie terminu do wniesienia skargi kasacyjnej wystarczające jest uprawdopodobnienie, że skarżąca nie mogła podjąć czynności w terminie (por. art. 169 § 2 k.p.c.)²⁰. Na powyższe zwrócił zresztą uwagę Europejski Trybunał Praw Człowieka w decyzji z dnia 26.06.2018 r. w sprawie 11414/15²¹, w której zaznaczył, że pełnomocnik może wnieść o przyjęcie skargi kasacyjnej złożonej po upływie ustawowego terminu w świetle konkretnych okoliczności sprawy.

Sąd Najwyższy w głosowanym postanowieniu argumentował, że skorzystanie z instytucji przywrócenia terminu wiązałoby się z wydłużeniem postępowania sądowego, a jednocześnie wynik tego postępowania incydentalnego byłby niepewny. Zapewnienie szybkości postępowania sądowego nie powinno jednak odbywać się kosztem stosowania wykładni rozszerzającej przepisów o charakterze wyjątkowym. Co do niepewności wyniku postępowania w przedmiocie przywrócenia terminu, godzi się zauważyć, że w razie gdyby sąd drugiej instancji rozpoznający wniosek o przywrócenie terminu go oddalił, jednocześnie odrzucając skargę kasacyjną strony, to na etapie wniesienia przez nią zażalenia na postanowienie sądu w zakresie drugiego z tych rozstrzygnięć, istniałaby możliwość poddania kontroli instancyjnej orzeczenia sądu w zakresie odmowy przywrócenia terminu (por. art. 380 k.p.c.). Nie można również uznać, że uzależnienie skuteczności wniesienia skargi kasacyjnej przez pełnomocnika strony z wyboru działającego jako „następca” pełnomocnika z urzędu, od uprzedniego przywrócenia terminu do dokonania czynności, godzi w prawo strony do właściwie uregulowanej procedury jako składnika prawa do sądu²². Wydaje się, że taka teza nie ma dostatecznego uzasadnienia. Przywrócenie terminu jest bowiem instytucją procesową o charakterze ogólnym, a zatem możliwość skorzystania z niej stanowi właśnie element właściwie uregulowanej procedury.

¹⁹ W orzecznictwie wskazuje się, że taka opinia może być wydana, nawet jeśli pełnomocnik z urzędu nie nawiąże bezpośredniego kontaktu ze stroną. Por. wyrok Sądu Apelacyjnego w Łodzi z dnia 13.06.2017 r., I ACa 1609/16, LEX nr 2369686; wyrok Sądu Apelacyjnego w Krakowie z dnia 19.06.2018 r., I ACa 1530/17, LEX nr 2596570.

²⁰ Na temat uprawdopodobnienia – zob. szerzej: A. Partyk, *Epidemia (COVID-19) a tok postępowania cywilnych i sądowno-administracyjnych*, „Przegląd Prawa Publicznego” 2020, nr 5, s. 48.

²¹ LEX nr 2583875.

²² Na temat prawa do sądu zob.: P. Rylski, *Środki odwoławcze i środki zaskarżenia w postępowaniu cywilnym w orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego*, Warszawa 2011, s. 14.

PODSUMOWANIE

Prawo procesowe powinno dawać możliwość autentycznego i skutecznego wykonania prawa do rzetelnego procesu, w tym i wnoszenia skargi kasacyjnej, na co zwrócił uwagę Europejski Trybunał Praw Człowieka w wyroku z dnia 27.06.2006 r. w sprawie 12825/02²³ oraz w wyroku z dnia 15.12.2009 r. w sprawie 2619/05²⁴. Powyższe nie oznacza jednak, że dopuszczalne jest stosowanie wykładni ekstensywnej przepisów regulujących terminy do wniesienia skargi kasacyjnej, zwłaszcza art. 124 § 3 k.p.c. Wykładnia przepisów dotyczących tej wyjątkowej instytucji procesowej nie może mieć bowiem charakteru prawotwórczego.

Konkludując, nie sposób zaaprobować stanowiska Sądu Najwyższego zaprezentowanego w głosowanym postanowieniu. Należy uznać, że art. 124 § 3 k.p.c. nie może być wykładany inaczej niż w komentowanej sprawie uczynił to sąd apelacyjny. Strona, której pełnomocnik z urzędu stwierdził brak podstaw do wniesienia skargi kasacyjnej, nie może przy pomocy innego pełnomocnika „skorzystać” z dodatkowego terminu do wniesienia skargi kasacyjnej, który otworzył się z uwagi na ustanowienie tegoż pełnomocnika z urzędu. Przyjęta przez Sąd Najwyższy koncepcja *de facto* pozwala stronie na złożenie skargi kasacyjnej mimo niezachowania terminu, bez potrzeby wniosku o przywrócenie terminu do wniesienia skargi kasacyjnej. Tego rodzaju konstrukcja odnosząca się do nadzwyczajnego, niezwykle sformalizowanego środka zaskarżenia, jakim jest skarga kasacyjna, przy jednoczesnym oparciu jej o rozszerzającą wykładnię art. 124 § 3 k.p.c., jawi się jako niesłuszna.

Wydaje się zatem, że bez ingerencji ustawodawcy w regulacje proceduralne nie ma podstaw do zaaprobowania koncepcji przyjętej przez Sąd Najwyższy. Oczywiście można wyobrazić sobie uzupełnienie Kodeksu postępowania cywilnego o przepis w brzmieniu: *W razie złożenia przez pełnomocnika z urzędu opinii o braku podstaw do sporządzenia skargi kasacyjnej, strona w terminie otwartym dla pełnomocnika z urzędu może złożyć skargę kasacyjną sporządzoną przez pełnomocnika z wyboru, lub podobnym.* Pytanie jednak, czy regulacja normatywna tego rodzaju byłaby kompatybilna z założeniami, jakie leżą u podstaw funkcjonowania w systemie prawnym art. 124 § 3 k.p.c.

²³ LEX nr 182158.

²⁴ LEX nr 534793.

Bibliografia

Literatura:

Bodio J., *Przymus adwokacko-radcowski – uwagi o stanie obecnym i perspektywach zmian*, „Radca Prawny. Zeszyty Naukowe” 2015, nr 1.

Łukasik K., *Konstytucyjne prawo do sądu «każdego» a przymus adwokacko-radcowski w sprawie skargi kasacyjnej w postępowaniu przed Sądem Najwyższym*, Annales UMCS, 2013, nr 2.

Partyk A., *Epidemia (COVID-19) a tok postępowań cywilnych i sądowno-administracyjnych*, „Przegląd Prawa Publicznego” 2020, nr 5.

Piaskowska O.M. (red.), *Kodeks postępowania cywilnego. Postępowanie procesowe. Komentarz*, Warszawa 2020.

Piaskowska O.M., *Odrzucenie skargi na przewlekłość postępowania cywilnego a limine*, „Europejski Przegląd Sądowy” 2018, nr 9.

Pietrzkowski H., *Metodyka pracy sędziego w sprawach cywilnych*, Warszawa 2009.

Rylski P., *Środki odwoławcze i środki zaskarżenia w postępowaniu cywilnym w orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego*, Warszawa 2011.

Sychowicz M., *Przymus adwokacko-radcowski w postępowaniu cywilnym*, „Palestra” 1996, nr 7-8.

Zwierzyński A., *Dopuszczalność wniesienia skargi kasacyjnej przed doręczeniem skarżonego orzeczenia z uzasadnieniem. Glosa do postanowienia SN z dnia 28 stycznia 2016 r., II CSK 431/15*, „Przegląd Sądowy” 2019, nr 10.

Orzecznictwo:

Decyzja Europejskiego Trybunału Praw Człowieka z dnia 26.06.2018 r., 11414/15, LEX nr 2583875.

Wyrok Europejskiego Trybunału Praw Człowieka z dnia 15.12.2009 r., 2619/05, LEX nr 534793.

Wyrok Europejskiego Trybunału Praw Człowieka z dnia 27.06.2006 r., 12825/02, LEX nr 182158.

Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 17.01.2018 r., IV CZ 99/17, LEX nr 2449295.

Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 14.12.2017 r., I UZ 53/17, LEX nr 2439137.

Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 26.01.2017 r., III UZ 16/16, LEX nr 2203504.

Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 27.10.2017 r., IV CZ 64/17, LEX nr 2408328.

Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 15.12.2016 r., I UZ 49/16, LEX nr 2186568.

Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 28.05.2015 r., III PK 14/15, LEX nr 1746425.

Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 14.04.2015 r., II UK 310/14, LEX nr 1678078.

Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 14.01.2015 r., I CZ 98/14, LEX nr 1640237.

Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 17.09.2014 r., I CZ 64/14, LEX nr 1532730.

Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 24.05.2012 r., V CZ 11/12, LEX nr 1243102.

Wyrok Sądu Apelacyjnego w Krakowie z dnia 19.06.2018 r., I ACa 1530/17, LEX nr 2596570.

Wyrok Sądu Apelacyjnego w Łodzi z dnia 25.08.2017 r., I ACa 1236/15, LEX nr 2418148.

Wyrok Sądu Apelacyjnego w Łodzi z dnia 13.06.2017 r., I ACa 1609/16, LEX nr 2369686.

Wyrok Sądu Apelacyjnego w Łodzi z dnia 29.09.2016 r., I ACa 350/16, LEX nr 2162986.

Wyrok Sądu Apelacyjnego w Białymstoku z dnia 26.09.2014 r., I ACa 351/14, LEX nr 1526931.